

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 20.

V LJUBLJANI, 15. MAJA 1937.

KNJIGA 21

KO CVETE KOSTANJ

ČLOVEK - NEZNANO BITJE

Eden najbolj znanih učenjakov naših dni, ameriški fiziolog prof. Aleksij Carrel, je nedavno izdal knjigo, v kateri dokazuje, da modernemu človeku niso znane prave okoliščine, v katerih bi se mogla razvijati njegovo telo in duh.

»Človek — neznano bitje« je naslov tej knjigi. Kdor jo je prebral, mora priznati, da ima učenjak prav. Predvsem ni mogoče tajiti, da je človek svoje telo tako rekoč znova odkril. Ves srednji vek se je bavil bolj z bogoslovnimi in modroslovnimi vprašanji nego z zdravilstvom. Znanost je v razmeroma kratkem času sicer mnogo dosegla, toda ostalo je še dovolj skrivnosti, o katerih ve le malo povedati. N. pr.: zakaj se staramo, na kakšen način gradi telo iz najmanjših delcev kemičnih prvin svoje celice in kako učinkuje moderna civilizacija na človeka? To je samo nekoliko vprašanj, ki bi jim pa lahko ob stran postavili še nešteta druga. Znanost pa odgovarja nanje dosledno: O tem ne vemo ničesar ali skoraj ničesar.

Med vsemi temi vprašanji, ki nanje znanost še ne daje pravega odgovora, je eno najvažnejših pač to, kako vpliva

moderna civilizacija na človeka. Vnanji in notranji življenjski pogoji, ki so vplivali tisočletja na duha in telo naših prednikov, so se z nastankom industrialne civilizacije popolnoma spremenili. Ali gre človeku zavoljo tega telesno in duševno bolje ali slabše nego nekdaj? Ugotoviti je sicer mogoče, da se je splošno zdravstveno stanje nedvomno zelo izboljšalo. To je videti že iz tega, da se je povprečna življenjska doba na čudovit način povečala: V Evropi in Zedinjenih državah znaša okrog 60 let, na Novem Zelandu celo 65 let. To pomeni celo nasproti l. 1900. porast za celih 10 let! Toda ta kolajna ima tudi svojo slabo stran: ljudje dosegajo v splošnem sicer večjo starost nego nekoč, toda trajanja življenja kot takšnega še nismo mogli podaljšati. Zakaj postajajo ljudje, ki se negujejo z vsemi pripomočki moderne higijene in medicine, z izboljšano stanovanjsko kulturo, sportom in vitamini, prav tako le kvečjemu sto let stari (če ne računamo izjem), kakor naši predniki, ki so živeli v dosti trših okoliščinah? Tega ne vemo.

Carrel meni, da je treba znanost o človeku za bodočnost še dosti bolj raz-

E. STOYE

MLIN NA VETER

viti, nego je danes razvita. Če ji je uspelo že v razmeroma kratkem času doseči presenetljive uspehe in rešiti človeka vsaj cele vrste bolezni in kvar, tedaj bo mogoče te uspehe za bodočnost še stopnjevati. Carrel navaja mnogo predlogov, ki naj bi pomagali do tega smotra. Tako nastopa proti precenjevanju tehnike in gospodarstva,

proti podcenjevanju človeka v gospodarskem procesu, zahteva, naj bi država pospeševala družine z dragoceno, zdravo dedno maso in trebila bolno dediščino s sterilizacijo itd. To so stvari, ki se v nekaterih državah v večji ali manjši meri že prakticirajo.

Po razpravi dr. H. Woltereck — kk.

EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Razgled se nam odpira po Rožu. Mohorjev koledarček pa je l. 1864 imenoval pokrajino tako: »Turki v Rožji«. Pisec pač izvaja naziv iz staroslov. roždje (grmičevje), ki so ga trebili Slovenci. Glej dr. J. Oblak, Izprehodi po koroški Sloveniji, 1920.

Ljudska razlaga — tako poroča dekan Singer v prej omenjeni knjigi — pa sloni na roži: helleborus niger, talač, talog, taloh, talov, teloh (nazvan po tali. otajani zemlji), kurjica, kurji

slep. Turki so ob koncu 15. stol. grdo opustošili Rož in prisegli, da jih ne bo več v deželo lepe cvetice. L. 1177 se kraj omenja po latinsko Valis rosarum (Rosental). V 9. st. pa Raza. Na slovenski osnovi je stvorjen grad Rosegg. Rožek. Št. Singer navaja še eno možnost: slov. rog = obmejna krajina. Naposled pa potegne s P. Lessiakom, češ to je kelt-ska beseda.

Dotod je segala Napoleonova Ilirija. Kako pa je bilo poprej? Naši predniki so poselili Posavje in Podravje l. 592. Dve sto let ni bilo »veroširnikov« na Koroško. Nato so pričeli pokristjanjevanje patrijarhi iz Ogleja, ki so se preselili potlej v Krmin. Čedad — v Ogleju je bil začasno le Popo, ki ga mnemotehnično smeš nasloniti na hrvaški ali nemški homonim — naposled v Vidmu do 1751. Izpreobračalec kat'eksochen je sv. Pavlin II. (787—802), »apostol Slovenov«. Drugi val nove vere pljuska iz Solnograda. Vojvoda Borut (743 do 748) se obrne na Bavarce za pomoč proti Avarom: priznati mora onih nadoblast in poleg drugih talcev poslati na Bavarsko sina Kakacija in nečaka Hotimira. Po očetovi smrti je sedel kot prvi krščanski vladar na vojvodski prestol Kakacij. pokakavši se na vero staršev, lepo bog'njo Živo, na črte in bogove nad oblaki (750).

Spomin na Avare ali Obre je zasidran v imenu sela Vo(v)bre (n Heunburg) pri Velikovcu. V isto dobo sega postanek naselja Slovenje, krščenega na ta način v nasprotju z bližnjo Krsno vesjo (Kristendorf), kjer so se ohranili Vlasi kristjani v slovensko dobo. Prim. M. Kos, Geogr. V. 1929/30.

Charlotta Waga:
POMLADNA POKRAJINA

Mejo med solnograškim in oglejskim območjem je tvorila Drava. O tem priča kraj, nazvan l. 927 po latinsko Maria ad Dravum, nem. danes Maria Rain (Rain = granica, meja). V tej župniji, kjer je l. 1202 papež Inocenc prevzel Vetrinjski samostan v zaščito, je eno posestvo označeno »Scaalach« in še l. 1446 se pojavi kmet »Simon Scalnig na scali«. Kar nehoti si mislimo, da gre za skalnat svet, tembolj ker se l. 1313 zove tudi Seichpuchel, t. j. Žihpolje, kar eni razumejo kot Seiche = pronicajoča voda, Stefan Singer pa kot Suho polje.

Moderni zmaj je prirohnel z nami v Bilčovs, narodno zelo zaveden kraj, ka-

kako se Hotimir imenuje pri L. Pintarju? Kaj ti mar! Godomar, t. j. Dobroslav. Bilčoves pa sega nazaj do nekega Bilca, t. j. boljarja, veljaka, čigar poreklo vam raztolmači Miklošič.

Medtem ko smo obedovali pri Ogri-su — nikar ga zamenjati z dr. Ogrisom iz Plajberka, profesorjem suhoparnih števil in statistik na ljublj. univerzi — so nam domači pevci zakrožili nekaj popevk, kakršne citira Rožanski v članku »Koroška vas in vaščani« (Naša volja, 22. IV. 1936). Ej da, jezik je v resnici ono godalo, na katerem izpevajo in svirajo narodi svoje misli, svoja čustva! je zapisal Carantanus 29. septembra 1936. Petje pa je govor angelov:

BILČOVŠ

kor ga hvali Slavoljub v razpravi za 16. obletnico plebiscita (Mentor 1936/37, št. 1—2). Dr. Oblak pravi kraju Bilčeva ves (Izprehodi, 1920, 14), »Pon. Slov. 28. 9. 1936 v članku »S kolom na koroške Slovence« pa: Bilčeva ves. Z zlogotvornim lj stoji v zemljevidu Slov. Matice: Bljčovs (tiskarski škrat?) in v njeni »Avtokarti« iz l. 1929. v članku »Na Koroškem teče kri«, kjer opisuje kako je vodja Heimatschutza s kolom ubil zavednega Slovenca Habicha, pa velja selo za moško: »Pevci iz Bilčovsa, Št. Ilja, Rožeka, Skofič in Logavesi so na lep, nekateri celo na dovršen način podajali koroške narodne pesmi« 21. 9. 1936). V istem listu pa je kraj izpremenil končnico (Gospodarske slike iz Koroške, 22. III. 37): Ob desetletnici plebiscita je zvezna vlada darovala 10 mil. šil. za zanemarjeno plebiscitno ozemlje. In res! »Zidali so nujno potrebne ceste, kakor n. pr. iz Kotmare vesi, preko Bilčovca. Zg. Vesce do Zoprač in cesta od Pliberka do Labuda.« Kotmarna ves spominja na posestnika Hotimira, nas uči omenjeni Slavoljub. Veš,

Wo man singt, da lass dich ruhig nieder, böse Menschen haben keine Lieder... ali, kakor se to reče po srbsko: Ko peva, zlo ne misli... Lahko bi še dejali: Ko peva zlo, ne misli... Potem bi seveda izrek veljal o Uliksovih sirenah, ki so s prepevanjem vabile mornarja v prepast, ali o Costerovi namiguši v romanu »Ulenpieglu«, ki s prijetnim glasom mika prepotnike v past.

V Bilčovsi sem se prepričal, da mi umevanje tamkajšnjega narečja ne dela preglavic. In verjame Slavoljubu, da je — čeprav Gorenjec — prej Korošca razumel ko Škofjeločana (Mentor, 1935/36, str. 31). V Podjurski dolini n. pr. izrekajo poudarjeni a kot o. Iz nemščine je vzet predlog c v zloženkah: cveč = preveč. Nekaj posebnega je pomanjševalnica -ej za moške in ženske osebe: konej (konjič), volej, stričej. Na tej poti so nastali priimki kot Goli, Mazi (Tomázej), itd. Kranjska Micka je onstran Karavank Mojca in Mojcej, Uršej teta, Katrej teta... se sliši kot Urši, Katri... Na ta način smemo reči, da so domačega izvora ženska

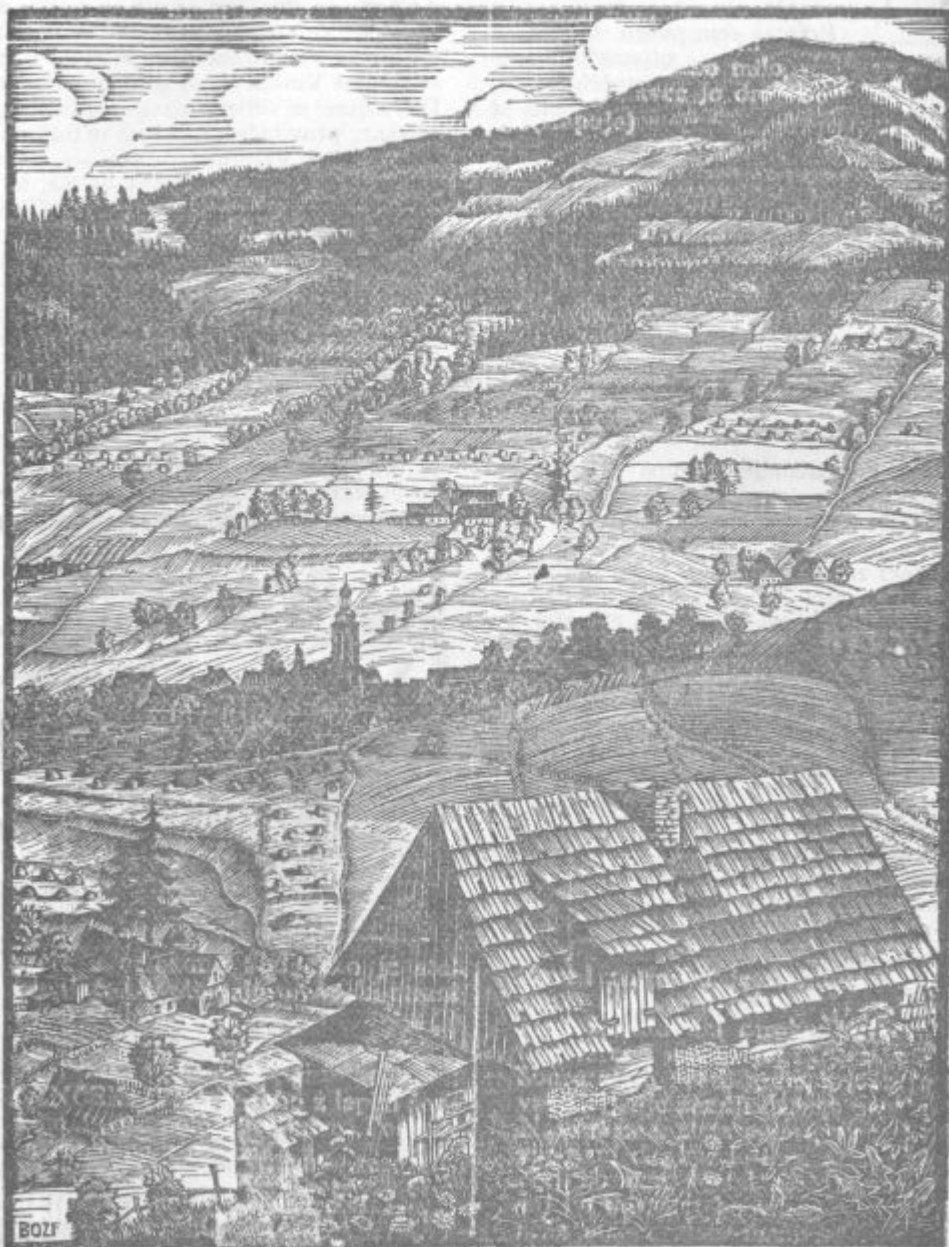
imena na i, dandanes tako priljubljena po mestih in trgih: seveda pospešuje njih rabo obilica tujih zgledov, francoskih, angleških, nemških: Fanny, Betty...

Stari nosnik se govori v Podjuni kot a: jazek (jezik), torej podobno kakor v goriških Brdih, kjer se je moj tovariš katehet dr. P. Š. pri spovedi zgrozil

ob priznanju neke kmetice: »Sem otroka zaklala« — t. j. zaklela.

Pred slovesom smo čuli še par govornikov v Bilčovski. Zaključil je opoldansko prireditev ravnatelj dr. Lokar z mislijo, da se s prosveto zadelujejo brezna med narodi.

D A L J E

V E Č E R N E U R E

IGNAC KOPRIVEC

N A D A L J E V A N J E

O h, to je strašno! To samevanje brez luči, v somraku, ko zunaj tulijo psi in natezajo verige, da njihovo škripanje brni po zraku.

Prižgal sem svečo, morda se raztresem, morda me zajamejo lahke misli o dekletih, o vinu. Stožčasti plamen zadržti v prvih utripih, raztegne se in gost, umazano rdeč pramen dima, pomešan z medlo svetlobo, plahutne v zrak, potem pa se vse umiri, brez drhtenja brli sveča dalje, mirno in enolično, kot je gorela ob očetovi smrtni postelji. — Toda kaj je to! — spet mračni spomini. Ali res ne bo ene same večerne ure, ki bi me ne vlačila po tistih težkih dneh? Oči zaprem, morda izgine privid. — Spet vidim tebe! — Februarska noč je, pri Tomaževih plešejo. Razgrete dvojice se vrte ob nezastrih oknih, stiskajo si znojne roke; zdaj pa zdaj se pritisnejo ustnice ob ustnice, čelo ob čelo, da telesa zadržte v radostni blaženosti. Harmonika ponavlja glasno in presekano enolično koračnico; na smreki za cerkvijo uka sova, mišva pa hodiiva molče drug ob drugem. Bog ve čemu hodi človek molče ob človeku, ko pa mu je srce polno toliko lepih in velikih besed, da drhti pod njihovo težo. Morda se z besedami ne da izraziti vse tisto veliko in lepo? Morda — gotovo pa je, da besede same ne pomenijo tistega, kar čuti srce, sicer bi jih lažnjivci in pohotneži ne izgovarjali z isto spoštljivo ganjenostjo, kot jih izgovarjajo zaljubljeni mladeniči, ki jim vročni prsti podhrtevajo, ne da bi to drhtenje sami opazili, ker so nase pozabili.

Kaj bi hodila nemo v hladni februarški noči, Angela! Z menoj pojdi, pila bova in plesala!

In sva šla in sva plesala. Tudi pila sva, čemu bi ne pila, ko pa vsi pijo, vsi plešejo, vsi se ljubijo, — med nama pa je mrak — Zaplešiva, znova zaplešiva, Angela, da se srce sprosti, da se duša reši bremena! Ples in vino ga odvzameta, — veruj mi, Angela.

Pa ga nista odvezla. Molče sva se vrta, molče pila, srci pa nama je zamrazevala rahla meglica. Kaj je bilo to, Angela? Zakaj sem tisti hip zasovražil

njega, ki je sedel široko za mizo, filistrsko pokimaval, govoril o socializmu in o pomoči narodov ter gledal nate s tistim prostaškim pogledom gospodarja? Kaj mi je do tebe, do njega, do vas vseh! — O vrag! o vrag! — A vendar! Čemu ne plešeš vselej z menoj? Čemu se smeješ Vinku, čemu piješ z Vladkom? Da vidim, o vidim, jaz ti ne pomenim ničesar, prav ničesar, a sem te tolikanj... Kaj, o kaj? Vzljubil? — Ne, — ni mogoče! V dveh samih urah! — Ne, to ni ljubezen, to ne more biti ljubezen, med nama je stena — Toda čemu si hodila prej z menoj? Čemu si molčala in se me bala? Ljubezen se boji priznanja, Angela. Čemu me iščejo tvoje oči, ko se nalivam z vinom, ker me peče tvoj smeh? Ampak ti se moraš smejati, on je tu, on pa hoče, da se smeješ, ker se smeje tudi sam.

Plamen sveče se krajša, stožec postaja top in kratek; v okrogli vdolbini, ki jo je izgrizel plamen, se nabira prosoj-

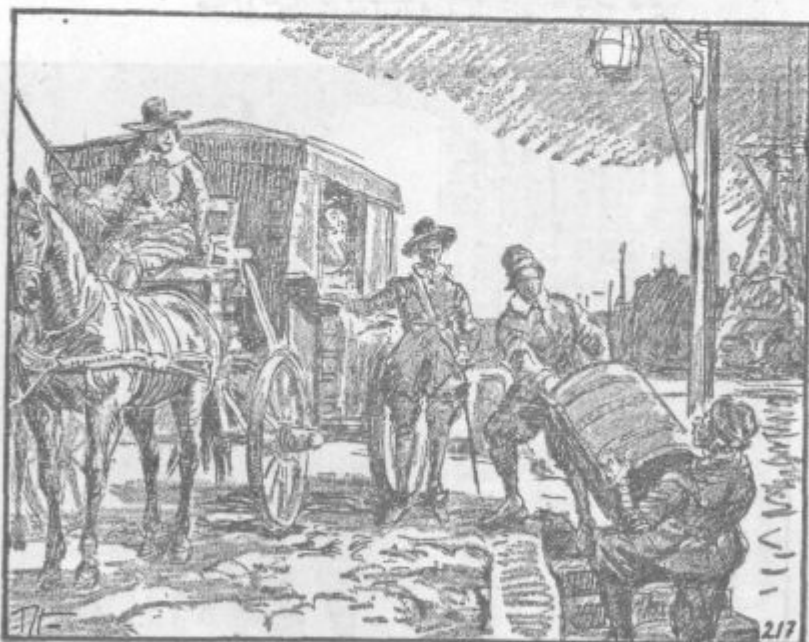
R. Schneider: PERŮNIKE

na tekočina; stenj se upogiba in leze navzdol. Oblika plamena se popolnoma skazi; v neenakih presledkih plahuta, da se medla, umazano rdeča svetloba, ki prepreza stene moje sobe, stresa. Na nasprotnem koncu se podre jez, gorka tekočina se poredi po sveči ter se ustavi na podstavku; nova svetloba obžari stene z bledejšo, jačjo močjo, da razločim celo pajka, ki počiva sredi svojega pletenja. Morda ga je ostrejša svetloba zbodla v oči, ker se je pretegnil, pobrcal s kraki, da se je mreža stresla, — ali pa se je samo popravil na ležišču, ker je za hip nato že mirno počival kakor prej.

Tiho, tiho, spet prihaja! — Naženem jo! — Sedaj! — Idi, zgubi se! Ne muči me sleherni noč; to ni več življenje! Čemu pa si me pustila samega, če se sedaj hočeš vrniti nazaj? Bili so dnevi, ko sem te čakal, ker sem upal, da prideš, ti pa nisi prišla. Čemu tedaj po tolikih letih hodiš za menoj? Pojdi, stran mi pojdi in se več ne prikaži, da si bom uredil življenje, kot se človeku spodobi! Ne, ostani, za boga ostani! Rotim te, ne vzemi mi slednje opore, ki me še drži pokonci! Ne hodi, saj je lepo s teboj! Vonj po mladosti dehti od tebe, na moje čelo pa že sedajo gube. Kaj bi morda niti vonja pomladi ne smel vdihovati? —

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS SY. • ILLUSTRAL. HÖRRETRANDERS • FÖRATIS NI DOVLJEN

NA ANGLEŠKIH TLEH

V dobrih petih minutah se je ustavil čoln ob pristaniškem mostu. Častnik je vstal in ponudil Mylady roko. Na obrežju je čakal voz.

»Ali je to naš voz?« je vprašala.

»Da.«

»Ali je hotel, kjer bom prenočila, daleč?«

»Na drugem koncu mesta.«

»Dobro, pa pojdimol!« je rekla.

Častnik je poskrbel, da so dobro spravili prtljago, in ko je bilo vse v redu, se je spoštljivo vsedel zraven in zaprl vrata.

Kočijaž je pognal konje in kočija je hitro izginila v cestnem vrvenju.

Ker je častnik molčal, se je Mylady v svojem kotu naslonila ter se zamislila v čuden sprejem.

Ostani! Kaj je tebi za bežno uro, meni pa ena sama ura s teboj pomeni vse, ker razen tebe ne ljubim ničesar na svetu. Sem sedi! Ni trdo, pelerino ti podložim. — Čemu ne sedeš? Zakaj se me bojiš in se izmikaš mojim pogledom? — Ničesar ti ne očitam, sedaj si tu. Primi me, dušo mi ogrej in mir mi daj; — da mir mi vrni! Meniš da nisem vreden miru! — Spusti kljuko in ne hodi! Zakaj se me bojiš, te vprašam? Mišice ti drhte in solze se ti svetijo v očeh. Pojdi sem! S poljubom ti popijem solze, spočiješ se, da se ti udi umire. Sedi semkaj! — Greš? O, za boga, čakaj — čakaj! Gre,

da gre. Le kako sem mogel misliti, da bo ostala.

D A L J E

ALI BOMO UČAKALI 300 LET?

Dr. Aleksis Carrel, slavní biolog Rockefellerjevega zavoda in nosilec Nobelove nagrade, je novinarjem izjavil, da bi človek utegnil doseči starost 300 ali 400 let, ako bi mogel prekiniti svoje življenje v rednih presledkih. Taka možnost prekinitve obstoji in v bodočnosti jo bodo izkoriščali: človeški ustroj bodo v skladu ohranili nekaj časa, potem pa ga spet obudili v delovanje. Vse kaže, da bo ta način omogočil človeškemu rodu priti do nepričakovane dolgovčnosti.

V KOČIJI

Vožnja je bila precej dolga. Mylady se je sklonila k oknu, da vidi, kje se vozi.

Nikjer ni bilo nobene hiše. Samo sence dreves. Prestrašila se je.

»Saj smo že izven mesta«, je rekla.

Častnik je molčal.

»Če mi takoj ne poveste, kam me peljete, se lahko vozite sami naprej. Naprej nočem več!«

Ni dobila odgovora.

»To je preneumno!« je zaklicala. »Pomoč! Pomč!«

Oči so se ji svetile od jeze. Sklonila se je, da odpre vrata in skoči ven.

»Pazite!« je dejal hladno častnik. »Lahko se vam kaj pripeti!«

Mylady je spoznala, da bi morala ravnati drugače. Pričela je ječati:

»Zakaj so tako grozoviti z menoj?«

R J A V I H R O Š Č

Vsi vemo, da je rjavi hrošč velik škodljivec, kako velika pa je škoda, ki jo povzroči, to ve le redki. Ali ste že videli drevo, na katerem so se gostili rjavi hrošči? Golo in žalostno razteza svoje veje proti nebu. Že od daleč čutiš hrustanje večno lačnih rjavih hroščev, z drevesa pa neprestano padajo temnozeleni prebavni odpadki.

Razvoj rjavega hrošča (*melolontha*) traja štiri leta. Samica izleže en teden po spojitvi okrogla, belo rumena jajčeca — 60 do 70 po številu — v majhnih

kupčkih v vlažno, toplo zemljo. To se izvrši v približno enem tednu. Samica navadno pogine ali pa je zaradi utrujenosti plen številnih sovražnikov. Če pa slučajno premaga svojo preutrujenost, izleže včasih še enkrat ali celo dvakrat jajčeca.

V času med četrtnim in šestim tednom se splazijo iz jajčec mladi ogrci, ki počasi rastejo ter se hranijo z nežnimi koreninami v prsti. V poznem poletju se zagrebejo globlje v zemljo ter zapadejo neke vrste zimskemu spanju. Ob toplejši letni dobi pridejo spet na po-

NA GRAJSKEM DVORIŠČU

»Nihče vam ne bo storil zla«, je odgovoril častnik mirno. »Vse to je le, posledica varnostnih odredb, ki veljajo za vsakega, ki stopi na angleška tla.«

Čez dobro uro se je voz ustavil pred zaprtimi železnimi vrati, skozi katera je vodila pot do mračnega gradu. Vozila sta se že skozi dvojna vrata in slednjič se je ustavila kočija na temnem grajskem dvorišču. Kočijaž je od-

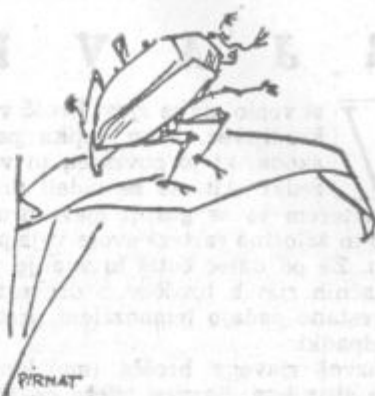
prl vrata. Iz kočije je skočil častnik in pomolil Mylady roko.

»Torej še vedno ujetnica!« je vzdihnila in zapeljivo pogledala mladega častnika. »Toda vem, da to ujetništvo ne bo dolgo. Vaše viteštvo in moja čista vest sta poroka za to.«

vršje ter se hranijo s koreninami svežih in sočnatih rastlin. V septembru četrtega ali večkrat že tretjega leta se zabubijo globoko v zemljo, toda le za kratek čas, kajti že po nekaj tednih je rjavi hrošč gotov. Zato ni prav nič čudno, če se poda takšen hrošč lepega jesenskega dne na svoj poskusni polet. Na splošno pa pridejo iz zemlje šele v maju petega leta. Čas je pač odvisen od vremena.

S tem se prične življenje rjavega hrošča, ki pa nikakor ni tako rožnato, kakor se zdi, kajti nobena žival nima toliko sovražnikov kakor on. Rjavi hrošč je silno zaželen in iskan plen vseh ptic pevk in roparic. Celo naš vrabec ima velike zasluge pri uničevanju tega

UJETNICA

Častnik je molčal, zapiskal trikrat z majhno srebrno piščalko in na mah so prišli možje, ki so izpregli konje in spravili kočijo.

Mirno je pomolil nato častnik roko Mylady, ki mu je s smehljajem sledila v grad.

Za trenutek sta se ustavila pred močnimi hrastovimi vrati, ki jih je častnik s svojimi ključi odklenil in Mylady je

bila v sobi, ki ji je bila namenjena.

Oprema je bila takšna, da je lahko sklepala na ječo ali na tujsko sobo. Toda prej je bila ječa, kajti okna so bila zamrežena, na vratih pa je bilo več zapahov.

Mylady se je sesedla v naslanjač, služabniki pa so pod častnikovim nadzorstvom znosili v sobo njeno prtljago.

škodljivca. Tudi kokoši in race ga zobljejo rade. Rjavi hrošč ni varen pred svojimi sovražniki niti zvečer, ko imajo druge živali večinoma mir. Netopirji, nočne lastovice in čukci ga pridno iščejo in uničujejo.

Celo kot ogrc ni varen pred svojimi sovražniki. Krt in poljska miš ga neprestano zasledujeta. Tudi jež in jazbec ter celo lisica ga imajo za spremembo na svojem jedilnem listu. V boju zoper njega je treba varovati njegove sovražnike: krta in poljsko miš. Znano je tudi, da se ogrc ogiblje gnojnice iz umetnega gnojila. Rjavi hrošč in ogrc — če sta še sveža — sta dobra krma za prašiče in kokoši... Pred dobrim stoletjem so ga uživali tudi »sladokusci« s kruhom in maslom, ker so menili, da varuje zauživanje rjavega hrošča pred raznimi boleznimi!

ck

MATEJ HUBAD

4. t. m. so pokopali na Ljubljanskem polju »očeta slovenske pesnice, upokojenega ravnatelja državnega konservatorskega zavoda v Ljubljani Mateja Hubada (r. 28. avg. 1866. v Povodju pri Skarjuči).

Pokojniku, ki je bil osrednja osebnost našega glasbenega življenja v zadnjih desetletjih in čigar ime bo za vedno povezano z razvojem naše pevske kulture, je zagotovljen hvaležen spomin med slovenskim narodom.

IZ LITERARNEGA SVETA

DUDEN FRANÇAIS 1937

Bibliograph. Institut v Lipskem je založil gorenji besednjak, sličen nemškemu »Bildwörterbuch«, slovarju slikancu. Dr. A. Snyckers je zbral 30.000 istopisnic in soznalnic, jih pojasnil s črteži, podobicami, pogosto barvnimi. Zborniku je dodano francosko in nemško kazalo. Vsa knjiga obsega 880 strani velike osmerke v trdni vezavi. Stane 2 din (pri nas bi bila vsaj 150 din). Medtem ko Dudenov pravopis »Rechtschreibung« 1920 zahteva n. pr. pisvo Ski, se je zdaj odločil za Schiläuffer. Navzlic sijajni opremi in korekturi je ostal na str. 314. majhen »cac« (kak) nam. sac.

V Zagrebu napovedujejo Hrvatskega Duden pod naslovom »Šta je šta?«, ki sta ga priredila Ivo Velikanović in dr. M. Andrić. Obsega 25.000 predmetov in 25.000 hrv. nazivov. Ta stvarni besednjak, kakor vidiš iz oglasa, vsebuje enake slike kakor Duden Française.

A. D.

KNJIGE IN REVIEJE

Ugotovitev

Upravišтво mesečnika »Ljubljanski Zvon« je sporočilo našemu uredništvu, da ne sme več pošiljati našemu obzorniku svojega časopisa, češ da »življenje in svete« ne poroča o izišlih zvezkih »Ljubljanskega Zvona«.

Da je ta očitek krivičen — in da zato tudi ne more biti pravi vzrok omenjenega sklepa — dokazuje dejstvo, da je naš obzornik priobčlil nad 600 vrst o posameznih zvezkih »Ljubljanskega Zvona«, odkar je njegov urednik g. Juš Kozak. (Gl. 218 knj. 17, 18, 19, 20, 21.)

Uredništvo

Uredništvo je prejelo:

JUGOSLOVENSKA REVIJA — JUGOSLOVENSKE TURISTE, leto ? št. 3—4. Najnovejša številka, ki je bogato ilustrirana, priobčuje med drugim zanimivim turističnim propagandnim gradivom: Turistični problemi naše Ljubljane (dr. A. Brillej), Moji ljubljanski akvareli (Vl. Regally), Problemi naših cest (Jos. I. Loos), Turistični značaj Sibenika (M. Živković) i. dr. List izhaja mesečno ter stane celoletno din 100. Uredništvo in uprava za Slovenijo v Ljubljani, Knaflijeva ul. 5.

REJEC MALIH ŽIVALI, leto IV., št. 5. Izmed pestr vsebine, namenjene rejcem malih živali, bodi omenjeno (prekratko) nadaljevanje dr. L. Hribarja O metiljavosti, Kako ohranimo jajca za poznejši čas, Naš hlev in zanimiva rubrika Drobiž. List se naroča v Ljubljani Karunova ul. 10.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4807 vsebuje med drugim vrsto zrodovinskih dokumentov ob priliki londonskih svečanosti. Pomemben je tudi prispevek »J. B. Reiter, delo pozabljenega dunajskega slikarja«. List izhaja v založbi J. J. Weber v Lipskem.

NAPREDEK V TELEVIZIJI

Naš opaznik je že ponovno pisal o pripravih, s katerimi je omogočeno gledanje preko daljav. Dasi je iz dozdanih opisov bržčas že vsakomur znan princip prenosa, ga za boljše razumevanje vendarle poznavljamo. Predmet ali sliko kot izrez nekega zornega polja prenašamo električno lahko le na ta način, da jo razdelimo (seve ne mehanično, temveč le navidezno — optično) v po osvetljenosti različne ploskve — točke. Posamezne več ali manj svetle »točke« moremo spremenjene v jačje ali slabejše električne tokove prenašati ali po žicah ali z elektromagnetnimi valovi. V sprejemno postajo došle električne sunke spremenimo zopet v svetlobne tokove, ki z njimi sestavimo sliko. Toliko o principu. Da je od njega pa do tehnične izvedbe dolga pot, ni težko domnjeti, če pomislimo, da je za točno spoznanje ene same slike treba tisoče svetlobnih lis ali točk (primerjaj »mrežaste« posnetke fotografij v naši reviji). Naposled je tudi naše gledanje omejeno. Oko obdrži svetlobni vtis le dvanajstinko sekunde. Zategadelj je treba pri televiziji prenesti v sekundi vedno vsaj dvanajstkrat toliko svetlobnih točk, kolikor jih ima slika. Ni čuda torej, da so že s prvimi pripravami za televizijo pred desetimi leti morali prenašati najmanj 12.000 svetlobnih točk v sekundi. Sprva je bilo sila težko posnemati te točke v istem zapo-

redu s sprejemalcem. Temu nedostatku so se pred petimi leti ognili z lijaku podobno Braunovo cevjo, ki je brez napak mehanskih priprav projektirala svetlobne lise na njen motno stekleni pokrov. Braunova cev je bila torej prvi napredek.

Drugi napredek je bil brezdvomno v podvojitvi točk tako, da je gledalo oko vsako svetlobno točko 25 krat v sekundi. S tem zvečkom so hoteli odpraviti migotanje slike, ki je po par minutnem gledanju tako močno utrudilo oko, da je postalo gledanje prava muka. Seve je nastala zaporedno s tem zviškom zahteva po večji svetlobni jakosti točk. Ko je bila ta zahteva premagana, navzlic temu migotanje ni prenehalo. Dolgotrajnim poskusom za odpravo tega poslednjega migotanja je sledila rešitev v enostavni obliki. Vodoravno zaporedje točk (vodoravne vrste) so prenašali sprva drugo za drugo. Ko so pa pričeli s prenosom lihih vrst, torej najprej prvo, za tem drugo, tretjo, peto itd. in nato šele s prenosom sodih vrst: druge, četrte itd., se je slika »umirila«.

Odpravi migotanja je sledila povečava slik. Iz vsakdanjega izkustva vemo, da je le iz večjih slik mogoče zlahka razbrati posameznosti. Zato so sprva skušali zvečati Braunove cevi. Res je uspelo zvečati sliko na 572 kvadratnih cm. Toda želja po večjih slikah še ni bila utešena. Ker se Braunova cev ni dalo več zvečati, je bilo treba seči po projekciji. Projekcija pa je na mah zahtevala nove neovrgljive do-

JABLANOVA CVETA

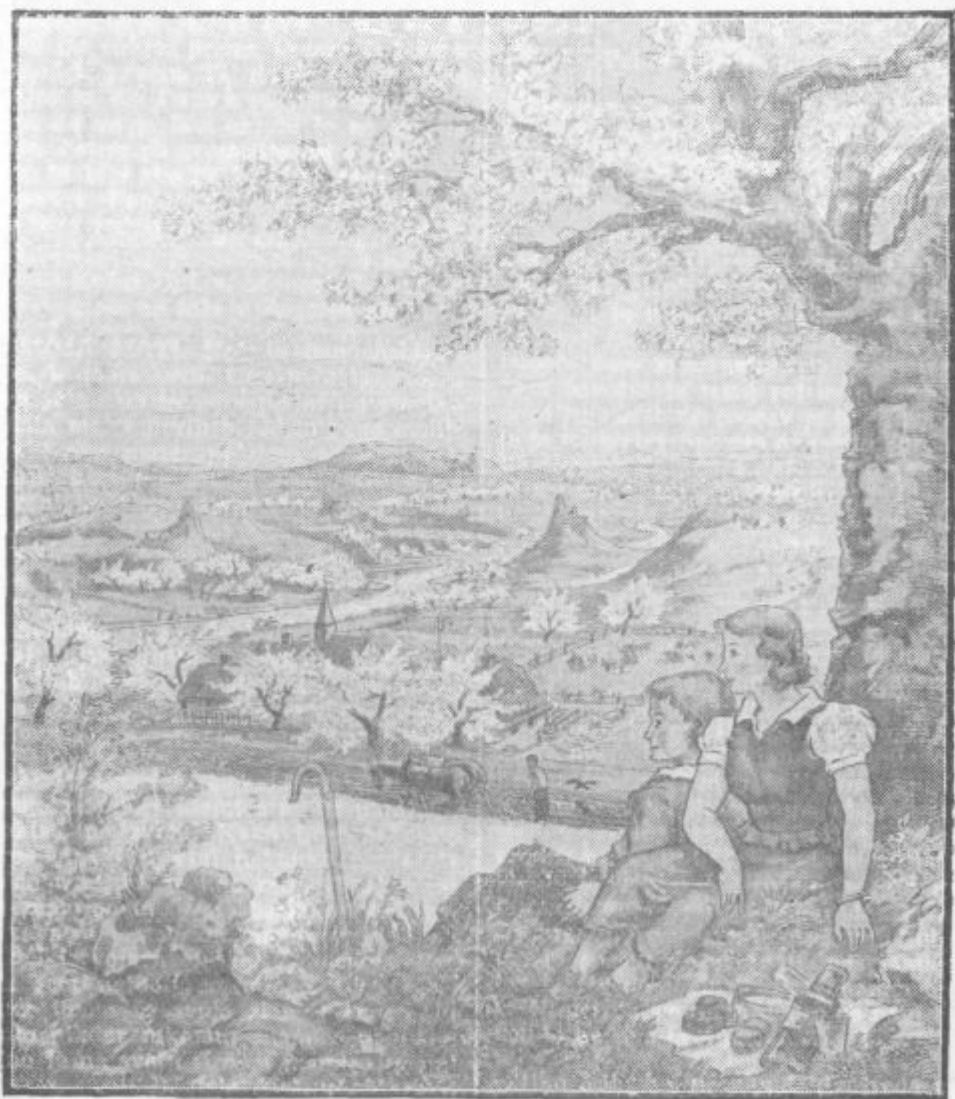
Foto A. Neuland, Frankfurt ob M.

datke: svetlobna točka mora biti na zaslonu ostro omejena, ne sme presegati velikost desetinke mm in mora imeti zadovoljivo svetlobno jakost. Račun je pokazal, da bi pri urešitvenju poslednje zahteve morala imeti sleherna točka svetlobno energijo desetvatne žarnice. Toda kako združiti na stotinki kvadratnega mm energijo desetih vatov in hkrati doseči še ostro, jasno sliko, ki pride in izgine z bliskovito naglico! Tehnika je prišla tudi preko te čeri. S projekcijsko cevjo, ki je dolga 40 cm in ima premer 8 cm, posreduje slike s ploščicami od 20 do 80 kvadratnih cm.

Svojskost nove cevi je v obliki leče. Slika ne ohrani cev kar na steklenem po-

krovu ljjaste cevi, temveč odda žarke skozi lečo, ki je na vnanji strani prevlečena s tvarino, ki se pod vplivom žarka močno zasveti. Za lečo je šele nameščen projekcijski objektiv za prenos točke za zaslon — motno steklo v velikosti 50×42 cm. Da ne bi zaradi projekcije, za katero je potrebna precejšnja razdalja med objektivom in zaslonom, zrasel televizijski sprejemnik preko običajnih mer, prestreže žarke takoj za objektivom nameščeno ogledalo in jih odbija nazaj na nasprotni strani nameščen zaslon. Vsa projekcijska naprava zavzema zaradi tega pri dolžini petih cm prostornino 15 kubičnih cm.

Vse doslej omenjene zboljšave presega najnovejša, s katero se je posrečilo zvi-

šati število v petindvajsetinski sekunde projekcionih točk od 50.000 na približno četrt milijona. Odtod spoznamo, da mine zaslon v kratkem času ene sekunde preko 400 vodoravnih vrst približno 6 milijonov točk. Sicer ni mogoče dokazati, da pridejo vse te svetlobne točke do polne veljave. Kvaliteta slik, ki skoraj povsem nalikuje kvalitetni sliki v kinogledališčih, nam to skoraj dokazuje.

Vzlic orisanim tehničnim napredkom

novi pristroji ne porabijo mnogo več toka in kar je menda še važneje, niso dražji od prejšnjih. Ob vsakem napredku pa se nam vsiljuje vendarle vprašanje: kdaj bo televizija prodrla med široke sloje? O tem molčijo vsa poročila. Saj tudi v televiziji o »detektorjih« ali »enocevnihi« sprejemniških ne more biti govora. Toda kdo ve, kaj nam še vse skriva prihodnost... (Lma.)

TETOVIRANJE R A D I O

Kakor nam sporoča kulturna zgodovina, so si v prastarih časih moški svoje večidel nage živote a tudi obraze barvali ter na njih upodabljali razne večinoma pošastne slikarije. Da bi ostale te trajnejše, so že zgodaj uporabljali tetoviranje. Z iglicami so dotične črte in slike vbadali v kožo ter vtisnili v številne zbodijaje barvilo. To početje je imelo dvojen izvor. Svojetnu so vražniku se je hotel dotičnik pokazati v obliki, ki mu naj povzroči strah in grozo, svoji izvoljenki pa naj bi tako olepšan bolj ugajal. Tako vsaj pravijo učeni moške.

Tetoviranje je bilo v splošni rabi pri divjakih, pri ameriških Indijancih baje do najnovejših časov, a tudi pri kulturnih narodih ga opažamo še v naših dneh, največ seveda v nižjih slojih. Precej pogosteje pri pomorščakih in vojaki. Običajno na podlehiti, a tudi na prsih in bedrih. Tu so posamezne črke ali imena, znamenja (krona, grb, meč, sekira itd.), ki dostikrat kažejo na stan ali opravilo tetoviranca. Tudi pri redkih ženskah se opažajo.

Tetoviranje smatrajo splošno kot degenerativne znake, kot izvor abnormalnosti in v resnici so pri osebah v jetnišnicah in v umobolnicah najpogostejši. Vendar Lom-brosovega zaznamovanja kot kriminalni znak ne smemo vzeti doslovno. Tetoviranje ostane trajno, a se da s kislinami oslabiti ali celo odpraviti, preostanejo pa brazgotine. To uporabljajo nekateri kriminalni tipi, da onemogočajo agnosiranje. Jasno je, da imajo tetovirani znaki pri identiteti zločincev veliko vlogo. Važni so tudi za spoznanje kakšnega neznanega mrtveca, ponesrečenca ali samomorilca. O neki počestnici se pripoveduje, da je imela tetovirano ime svojega ljubimca. Ker je te pogosto menjavala, je odstranjevala in nadomeščala imena ter tako imela polno brazgotin.

Zanimivo je, da se v najstarejši slovenski povesti v Zieglerjevi »Sreči v nesreči« omenja oče dvojčkov, ki je imel na eni roki tetovirano svoje ime, na drugi pa ime svoje žene. Na prošnjo otrok je mati obema tetovirala ista znamenja, da bi se po njem spoznali, ako bi se v poznejših letih sešli z očetom, ki se je v vojni izgubil. In res se s tem znamenjem spozna in izpriča škof Pavel s svojo materjo, trgovec Janez s svojim očetom na Francoskem. Gotovo je bilo pred stoletjem pri nas tetoviranje bolj običajno med ljudstvom nego danes, da se je pisatej poslužil tega pripomočka.

drfg

Turška oddajalca v Carigradu in Ankari imata skupaj nekaj nad 6000 poslušalcev. Ker bodo v kratkem zgradili v Turčiji še dve postaji, upajo, da se bo število poslušalcev kmalu opazno povečalo.

V bližini Burgosa so zgradili največji francoski nacionalni oddajalec. Značilna sta zanj dva 250 metrov visoka antenska jambora. Poleg tega oddajalca grade Francozi v bližini Pariza kolonialni oddajalec za kratke valove. Sprva so nameravali zgraditi postajo pri Noyantu. Prihranek 10 milijonov frankov pa je napotil ministra Jardillierja da je izdal naredbo za gradnjo oddajalca v kraju Essarts-le-Roi, kjer je že Radio-Pariz. Nova naprava bo imela sprva dva ločena oddajalca s skupnim učinkom 200 kilovatov.

PRAKTIČNE NOVOTE

Stenska svetilka za čitanje

V okusno urejenem stanovanju je treba tudi oblike svetil prilagoditi obliki prostora. Za ozke sobe, hodnike, majhne podstrešne prostore (t. d. ne boš izbral stenskih svetilk, ki bi morale preveč v prostor. Mišna novost je v tem pogledu krožna stenska svetilka, ki visi plosko ob steni in ki ji

daje okrogli zaslon iz difuzne kože mehko in enakomerno svetlobo. Difuzna koža je, kakor znano, po načinu usnja stisnjena celulozna masa, ki je zavoljo svoje nakršpanosti posebno trdna, ne da bi zaradi svojega načina izdelave izgubila svoje propustnosti za svetlobo. Posebna prednost teh svetlobnih zaslonov je ta, da se dajo pomiti. Prah in mušje pike jim ne morejo škodovati. Za okroglim zaslonom naše svetilke je reflektor, ki enakomerno razdeljuje svetlobo sveč podobne žarnice. Luč iz tega svetila vpliva zelo prijetno na oko in je posebno ugodna za čitanje. Zaslon obdaja barvan kovinski okvir. Vključitev in izključitev je mogoča z natezno vrvico.

K. NABIM SLIKAM

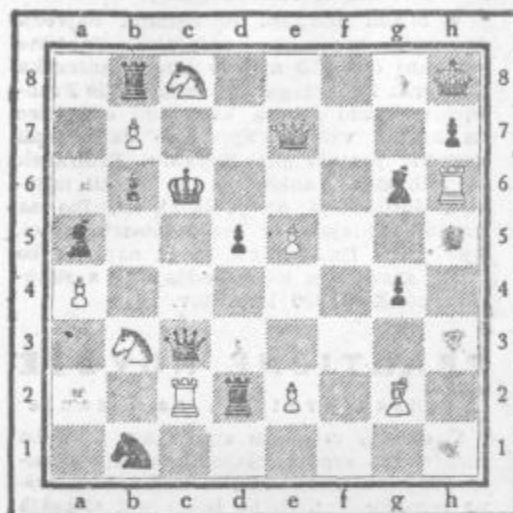
»Johanna« svetilnik; izklopek 4 x 4 cm, žarnice 40, 60, 75, 100 W.

PROBLEM 202

A. Keirans (Riga)

Prva nagrada v problemskem tekmovanju
Danska - Letonska

Mat v treh potezah

Rešitev problema 200

1. Df2—f8 grozi Dc8 mat; 1...Dxd4+ (a); 2. Sd5 mat; 1...Db5+ (b); 3. Sec6 mat; 1...Dh3+ (c); 2. Sef5 mat; 1...Dxe4 (d); 2. Sb3 mat.

Rešitev problema 201

1. Sf4—d5, c6×d5; 2. Sd2—c4!, d5×c4 (a); 3. La4—d1 mat. 2. Lb5×c4 (b); 3. La4—d7 mat.

ZA BISTRE GLAVE

320

Odkod noč?

Katera lastnost svetlobe ustvarja noč?

321

Prt iz petih prtičev

Večji namizni prt je narediti iz petih enako velikih, kvadratnih prtičev. Pri tem ne smeš vsak prtič razrezati, kvečjemu v dva dela in nič ne sme ostati. Kako boš to napravil?

Rešitev k št. 319

(Zgodovinska letnica)

Gre za l. 1492., odkritje Amerike.

Rešitev h kulturnozgodovinskim slikam v št. 17:

1. Julij Cezar se sicer veseli samostrela, ki so ga uvedli šele čez več kakor tisoč let kasneje, toda srednjeveški križ na prsih ga jezi. 2. Wallenstein je tako zamišljen v svoj časnik (ki takrat l. 1632 sploh še ni obstojal), da ne vidi niti skozi ščipalnik (ki ga takrat še niso poznali) napačne drže častnika, ki nosi moderno sabljo na desni strani, pozdravlja pa z levico in še to na način, ki ga v času tridesetletne vojne niso poznali. 3. Prvi predsednik Zedinjenih držav kadi sicer s slastjo cigaro, ki pa je bila takrat vsaj v današnji obliki prav tako nepoznana kakor moderna zapesna ura in šivalni stroj njegove žene. Na stroju ju tudi kolo na levi namesto na desni strani. — Popolnoma pravilno ni rešil nihče.

RESITEV KRIZALJKE V ST. 18

Vodoravno: 1. Greta Garbo, 2. autonamija, 3. rmanček + e, 4. vit + adresa, 5. ičid + Ikar, 6. na, za, sklon, 7. njegovan + a, 8. i + Mo + Nogi, 9. vr + bav + Man, 10. repetirati, 11. ak + Rogatec, 12. ga + tlaka + a. Navpik: 1. Garvin ni vrag (obratnica), 2. rum i čaj + reka, 3. etatizem + p, 4. ton + Dagobert, 5. Anča + so + atol, 6. goed + k v + Riga, 7. A. M. Krilan + rak, 8. ri + ekonomata; 9. bjesan + gate, 10. oa + ar + sinica. — Pravilno so rešili in bili izžrebani za nagrado: Maks Benda, žel. vpok, v Ljubljani; Ernest Podpečan, ključavničar, Ljubno ob Savinji in Magda Janežič, Beočin v Sremu.

PISCETA (izrezanka)

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,
po raznašalcih dostavljena Din 5.—